

Budanov¹ și M. Dovnar-Zapolski². *Elementul esențial* care caracterizează această categorie socială, după părerea lor, nu este legat de faptul că ei *muncesc pământul*, după cum cred unii cercetători, ci de faptul că *stăpinesc pământul*.

Ambele interpretări se bazează pe faptul că termenul «zemleni» derivă de la cuvântul slav *zemlea*. În sprijinul primei interpretări vin o serie de precizări, pe care le întâlnim în cele mai vechi monumente ale dreptului slav: în *Zakonik* lui Ștefan Dușan și în *Statutul de la Wislica*, ambele din secolul al XIV-lea.

Art. 174 din *Zakonik* lui Ștefan Dușan, intitulat «Despre baștine», glăsuiește: «Oamenii «zemleni» care au baștina lor, pământ și vie sau cumpărătură; ei sînt liberi să dea de zestre sau să doneze bisericii sau să vîndă din viile lor și din pământul lor»³. Din analiza acestui articol al legiurii medievale sîrbe se poate deduce că zemlenii erau stăpîni pe loturile lor de pământ, compuse din ogoare și vie, cu dreptul de moștenire și la care puteau să se mai adauge și cele cumpărate.

Zemlenii mai apar și în alte documente sîrbe din secolul al XIV-lea, din care reținem faptul că erau judecați în fața regelui de către slujitorii acestuia⁴.

Astfel, din izvoarele sîrbe rezultă că în Serbia în secolul al XIV-lea zemlenii își aveau ocinile lor și erau supuși jurisdicției regelui, ceea ce îi deosebește vădit de țărani aserviți. Dar elementul fundamental, după părerea noastră, caracteristic pentru situația lor, este legătura cu pământul, pe care-l aveau în stăpînire ereditară și care pare să fi fost grevat deja de anumite îndatoriri încă din secolul al XIV-lea⁵. Izvoarele sîrbe nu oglindesc procesul de formare a acestei categorii sociale.

Cu privire la zemleni, materialul cel mai bogat îl găsim în documentele marelui cnezat al Lituaniei. Istoria Lituaniei de la sfîrșitul secolului al XIV-lea este îndisolubil legată de istoria Poloniei, de aceea numeroase documente oglindesc o stare de lucruri comună în ambele țări. În Polonia, documentele de la începutul secolului al XIV-lea îi atestă pe zemleni ca *mici stăpîni de pământ*. De ei se ocupă art. 79 din *Statutul de la Wislica*, intitulat «Despre zemlenii ce se duc la război»⁶.

În izvoarele lituaniene, zemlenii apar la mijlocul secolului al XV-lea⁷. Se crede că termenul «zemleanin» a pătruns în Lituania din Polonia⁸, unde, după cum am văzut, era folosit încă din secolul al XIV-lea.

Izvoarele lituaniene menționează cu multă precizie îndatoririle zemlenilor, care, de obicei, sînt denumite cu termenul *slujbă*, așa de bine cunoscut din documentele slavo-române. Întreaga populație a Lituaniei era împărțită în două categorii, după felul slujbei prestate: 1) *slujba birnică* și 2) *slujba militară*. Prima era caracteristică pentru țărani, iar cea de-a doua pentru categoriile privilegiate. Ceea ce caracterizează însă starea de lucruri în Lituania

¹ *Население юго-западной России*, Kiev, 1886, p. 67.

² *Государственное хозяйство великого княжества литовского при Ягеллонах*, Kiev, 1901, p. 74.

³ S. Novaković, *Законик Стефана Душана*, Belgrad, 1898, p. 250.

⁴ S. Novaković, *Законски спаменици*, Belgrad, 1912, p. 387.

⁵ S. Novaković, *Законик Стефана Душана*, p. 250.

⁶ *Акты Западной России*, vol. I, S. Petersburg, 1846, p. 13, nr. 2.

⁷ M. Dovnar-Zapolski, *Акты Литовско-русского государства*, vol. II, Moscova, 1897, p. 507.

⁸ A. I. Ларро, *Великое княжество литовское*, Iuriev, 1911, p. 193; K. Liubavski, *Очерк истории литовско-русского государства*, Moscova, 1910, p. 118.